
Meddelandeblad

Mottagare:
Miljö- och hälsoskyddsnämnder eller motsvarande
Länsstyrelser

December 2007
Revidering av utgåva
från juni 2006

Egenkontroll inom hälsoskyddsområdet

Regler för egenkontroll

Miljöbalken innehåller bestämmelser om egenkontroll¹. Bestämmelserna gäller inom alla områden som omfattas av balken. För vissa verksamheter preciseras bl.a. krav på utformning och dokumentation av kontrollen i *egenkontrollförfordningen*².

Miljöbalkens hänsynsregler ligger till grund för bestämmelserna om egenkontroll. Den som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa eller påverka miljön har ett ansvar för planering och kontroll av verksamheten och åtgärderna.

Syftet med egenkontrollen är att en *verksamhetsutövare* ska åstadkomma och upprätthålla ett väl fungerande miljö- och hälsoskyddsarbete för sin verksamhet. Arbetet ska följa miljöbalkens och myndigheternas krav.

Verksamhetsutövarna är skyldiga att bedriva egenkontroll utan någon uppmaning från myndigheterna. Egenkontroll kan beskrivas som verksamhetsutövarens eget system för att förebygga eller åtgärda eventuell negativ påverkan på miljö och hälsa. Men det är också ett sätt för att se till att verksamheten bedrivs enligt de lagkrav som finns. En verksamhetsutövare ska därför på eget initiativ åtgärda brister i förebyggande syfte.

Tillsynsmyndigheten är skyldig att bedriva tillsyn. En viktig del av myndighetens tillsyn innebär att kontrollera hur verksamhetsutövarens egenkontroll är utformad och om den fungerar. En fungerande egenkontroll med säkra rutiner ska kunna redovisas i samband med tillsynsbesök³. Tillsynsmyndigheten kan också begära in andra uppgifter som behövs för tillsynen⁴.

¹ 26 kap. 19 § MB

² Förordningen (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll

³ 2 kap. MB, 26 kap. 19 § MB, Förordningen (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll

⁴ 26 kap. 21 § MB

Miljöbalkens hänsynsregler

Enligt miljöbalken⁵ ska en verksamhetsutövare själv kunna visa att miljöbalkens hänsynsregler följs. Dessa innebär bl.a. krav på den kunskap som behövs och ett ansvar för att vidta de skyddsåtgärder och försiktighetsmått som är skäliga för att kunna skydda miljön och människors hälsa. Miljöbalkens grundläggande hänsynsregler riktar sig till alla, enskilda eller verksamhetsutövare, som gör eller ska göra något som faller under balkens tillämpningsområde. Hänsynsreglerna ska följas för att uppnå miljöbalkens mål och utgör grunden för reglerna om egenkontroll.

Miljöbalkens hänsynsregler

Bevisbörderegeln. Den som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd ska kunna visa att det kan ske utan risk för olägenhet för människors hälsa eller för miljön, och kunna visa att man följer hänsynsreglerna. Brukar också kallas för principen om omvänd bevisbörda.

Kunskapskravet. Verksamhetsutövaren måste ha den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön.

Försiktighet. Redan risken för en olägenhet för människors hälsa eller miljön innebär en skyldighet att vidta skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått.

Bästa möjliga teknik. Här ingår, förutom den använda teknologin, frågor om utbildning, arbetsledning, drift, skötsel, underhåll, avveckling m.m. Det innebär bl.a. att det ska finnas fungerande rutiner för att styra hur verksamheten i olika avseenden ska kunna arbeta förebyggande.

Förorenaren betalar. Med det menas att det alltid är den som orsakat eller riskerar att orsaka en miljöstörning som ska bekosta förebyggande eller avhjälpande åtgärder.

Lokaliseringsprincipen. Den som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd ska välja den plats som är mest lämplig med tanke på risk för olägenhet för människors hälsa eller för miljön.

Hushållnings- och kretsloppsprinciperna. Handlar om att hushålla med råvaror och energi. Det kan t.ex. handla om att återanvända eller återvinna material och andra resurser, eller att göra detta möjligt.

Produktvalsprincipen. Verksamhetsutövaren ska exempelvis välja de kemiska produkter och biotekniska organismer som är minst skadliga för miljön.

Skälighetsregeln. De krav som ställs enligt miljöbalken ska vara hälso- och miljömässigt motiverade, utan att vara ekonomiskt orimliga. En avvägning ska därför göras mellan nytta och kostnad.

Vem omfattas av kraven på att ha egenkontroll?

Krav på egenkontroll gäller så snart en verksamhet eller åtgärd omfattas av miljöbalken, d.v.s. redan när det finns en risk för att verksamheten kan medföra olägenheter för människors hälsa eller påverka miljön. Endast de verksamheter eller åtgärder som är försumbara med hänsyn till miljöbalkens mål, en hållbar utveckling, är undantagna från krav på egenkontroll.

⁵ 2 kap. 1 § miljöbalken

Den som yrkesmässigt bedriver en *tillstånds- eller anmälningspliktig verksamhet* berörs förutom av det generella kravet om egenkontroll i miljöbalken dessutom av de preciserade reglerna kring egenkontrollen enligt egenkontrollförordningen. Huvudregeln om egenkontroll i miljöbalken⁶ ska tillämpas parallellt med egenkontrollförordningen med avseende på de krav som inte framgår av förordningen.

Verksamheter som är anmälningspliktiga enligt 38 § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd omfattas av kraven i egenkontrollförordningen. Det gäller exempelvis skolor, förskolor, yrkesmässig hygienisk behandling som innebär risk för blodsmitta som piercning och tatuering och bassängbad som är upplåtna till allmänheten.

Kraven i egenkontrollförordningen

Enligt förordningen om verksamhetsutövares egenkontroll ska en verksamhetsutövare:

- Ha en fastställd och dokumenterad fördelning av det organisatoriska ansvaret.
- Upprätta rutiner för fortlöpande kontroll.
- Göra regelbundna undersökningar och riskbedömningar utifrån hälso- och miljösynpunkt. Resultaten ska dokumenteras.
- Ha en förteckning över verksamhetens använda kemiska produkter som kan innebära en risk ur hälso- och miljösynpunkt.

Vem är ansvarig för egenkontrollen?

Den som bedriver en verksamhet eller utför åtgärder (*verksamhetsutövaren*) är ansvarig för egenkontrollen. Med *verksamhet* menas den verksamhet (t.ex. ett bassängbad) eller åtgärd (t.ex. en viss aktivitet eller handling) som miljöbalken är tillämplig på. Enligt miljöbalken kan en *verksamhetsutövare* antingen vara en juridisk person (ett företag, en organisation etc.) eller en fysisk person (en människa) som ansvarar för en verksamhet, eller del av en sådan. Exempel på verksamhetsutövare är fastighetsägare respektive nyttjanderättsinnehavare. Enligt miljöbalken⁷ ska bostäder och lokaler för allmänna ändamål användas på ett sådant sätt att olägenheter för människors hälsa inte uppkommer. Det innebär att i en byggnad kan både fastighetsägaren och nyttjanderättsinnehavare ha ansvar för att miljöbalkens regler efterlevs. Beroende på omständigheterna kan flera parter föreläggas att vidta åtgärder. Den som ordnar tillfälliga arrangemang omfattas också av regler för egenkontroll.

⁶ 26 kap. 19 § MB

⁷ 9 kap. 9 § MB

Principer för egenkontroll

Viktiga grundläggande principer för egenkontrollen är att den:

- knyter an till hänsynsreglerna (se faktaruta) i miljöbalken. Särskilt viktiga är bestämmelserna om kunskapskrav, principen om den omvända bevisbördan och att yrkesmässiga verksamheter ska använda sig av bästa möjliga teknik.
- utformas så att den ger verksamhetsutövaren sådan styrning över verksamheten att miljöbalken, och de krav som följer av den, alltid kan efterlevas.
- utgör en del av den dagliga verksamheten. Därför blir egenkontroll en ständigt pågående process.
- kan samspela med motsvarande bestämmelser i annan lagstiftning, t.ex. arbetsmiljölagstiftningen och med frivilliga ledningssystem, exempelvis miljöledningssystem.

Vad ska egenkontrollen innehålla?

Kraven på egenkontroll, och den dokumentation som behövs, ska anpassas till varje verksamhet så att kraven inte blir orimliga men ändå omfattar det som behöver göras. En skälighetsbedömning görs alltid när miljöbalken tillämpas⁸. Innehållet i egenkontrollprogrammet kommer därför att vara olika för olika typer av verksamheter, men kan också skilja sig åt mellan verksamheter inom samma område. Krav finns på att egenkontrollen ska dokumenteras⁹ men omfattningen av dokumentationen anges inte. Med andra ord behöver egenkontrollen inte vara mer omfattande och detaljerad än nödvändigt.

Det finns inga krav i miljöbalken att tillsynsmyndigheten ska fastställa egenkontrollen. En fungerande egenkontroll med säkra rutiner ska kunna redovisas i samband med tillsynsbesök. För en verksamhetsutövare kan det vara praktiskt att samordna olika lagstiftningars krav på egenkontroll.

Tillsyn av egenkontrollen

Miljöbalken har inneburit en förändrad syn på verksamhetsutövarens egenkontroll och myndigheternas tillsyn över den. En utveckling mot ökad förekomst av egenkontroll innebär en förändrad roll för tillsynsarbetet. Det kan innebära en anpassning av tillsynen mot en fokusering på kontroll av hur egenkontrollen utförs. På flera platser i landet har det under de senaste åren bedrivits projekt kring egenkontroll.

Miljösamverkan i Västra Götalands län har genomfört ett projekt om egenkontroll och systemtillsyn. Syftet med projektet var att ge kunskap och inspiration till tillsynsmyndigheterna i länet. Två tillsynsprojekt var Miljösamverkans egna, ”Egenkontroll och systemtillsyn” med 69 inspektioner och ”Inomhusmiljö” med 199 inspektioner. I det första tillsynsprojektet, med objekt inom industrier, serviceverksamheter som t.ex. verkstäder och kommunala verksamheter, framkom att verksamheternas egenkontroll i de flesta fall låg på en alldeles för låg nivå. Vanliga brister i egenkontrollen var bristande eller obefintlig dokumentation, ingen riskbedömning och allmänt dåliga kunskaper om

⁸ 2 kap. 7 § MB

⁹ 4-7 §§ förordningen 1998:901 om verksamhetsutövares egenkontroll

miljöbalken och egenkontroll. Även i det andra tillsynsprojektet, med objekt inom skolor och förskolor, hade verksamhetsutövarna en bristande egenkontroll. De tillståndspliktiga verksamheterna hade bättre egenkontroll än de andra, liksom de verksamheter som hade olika miljöledningssystem.

Västernorrlands läns miljöförvaltningar, Länsstyrelsen i Västernorrland och Kommunförbundet i Västernorrland har tillsammans bedrivit ett projekt om "Egenkontroll för ditt företag". Syftet med projektet var att höja kunskapsnivån och intresset för egenkontroll, och skapa en bra förutsättning för att få verksamhetsutövare att använda sig av egenkontroll. Detta skedde genom föreläsningar och gruppövningar istället för genom traditionellt tillsynsarbete. Målgruppen var B, C, U- och så kallade § 38 verksamheter. Utvärderingen av projektet visar att samtliga deltagare på något vis kommit igång med sitt egenkontrollarbete under projektiden, att jämföra med att 25 % av deltagarna före projektet inte hade något egenkontrollarbete över huvud taget. I projektet deltog 300 personer på informationsträffarna och 100 personer gick vidare med utbildningen.

Flera exempel på projekt om egenkontroll finns på Tillsyns- och föreskriftsrådets webbplats www.tofr.info

Tillsyn av verksamheter med miljöledningssystem

Allt fler företag och organisationer inför frivilliga miljöledningssystem, och många verksamheter ansluter sig till dessa. De kan fungera som en del i egenkontrollprogram eller liknande. Det gäller även inom hälsoskyddsområdet. Avsikten med de frivilliga systemen är att bedriva ett rationellt miljöarbete och minska den egna hälso- och miljöpåverkan. I systemen kan ingå en granskning av verksamheten av ett certifieringsorgan eller miljökontrollant. Dessa kan vara ackrediterade av den statliga myndigheten SWE-DAC.

Det ackrediterade certifieringsorganet kontrollerar om verksamhetsutövaren identifierat alla lagkrav, hur denne på egen hand följer upp efterlevnaden av dem och om avvikelser självständigt åtgärdas. Det ackrediterade certifieringsorganet gör däremot inte en sådan kontroll som en tillsynsmyndighet har i uppdrag att göra. Certifieringen ersätter inte tillsyn. Myndigheten har skyldighet att vidta rättsliga åtgärder, t.ex. om verksamhetsutövaren mellan två revisionstillfällen skulle avvika från lagkraven. Myndigheten har också skyldighet att åtalsanmäla eller besluta om miljösanktionsavgift för överträdelser som kan ha skett. Att det finns ett miljöledningssystem har ingen betydelse. Certifieringsorganet tar inte över något ansvar från verksamhetsutövaren eller tillsynsmyndigheten.

En verksamhet som har ett certifierat miljöledningssystem eller annat verksamhetsledningssystem är således inte befriat från myndigheternas tillsyn på grund av detta. Däremot kan en väl fungerande egenkontroll som resulterar i en god efterlevnad av lagen påverka hur intensiv myndighetens tillsyn behöver vara.

Socialstyrelsens tillsynsvägledning om egenkontroll

Socialstyrelsens tillsynsvägledning

Socialstyrelsen har enligt förordning (1996:570) om instruktion för Socialstyrelsen och förordning (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken det centrala ansvaret för tillsynen och tillsynsvägledningen för frågor enligt 9 kap. miljöbalken om hälsoskydd i bostäder, lokaler m.m. inom miljöbalkens tillämpningsområde. Socialstyrelsen utarbetar allmänna råd och riktvärden, stödjer kommuner och länsstyrelser i hälsoskyddsarbetet samt följer upp och utvärderar tillämpning och effekter av lagstiftning.

Socialstyrelsen har sedan miljöbalkens tillkomst arbetat med att revidera och anpassa tillsynsvägledningen till miljöbalkens bestämmelser. Begreppet egenkontroll har systematiskt introducerats i Socialstyrelsens tillsynsvägledning, exempelvis i allmänna råd, handböcker mm. Genom informationsbrev, enkät och telefonintervjuer har vi också varit i kontakt med ett antal branschorganisationer inom hälsoskyddsområdet för att informera om och diskutera förändringarna i miljöbalken, bland annat med avseende på kraven på egenkontroll och tagit med exempel från dessa i handböcker.

Nedan följer en lista på aktuell tillsynsvägledning från Socialstyrelsen, där egenkontroll utgör en viktig del.

Allmänna råd

Allmänna råd innehåller generella rekommendationer om tillämpningen av en författning som anger hur någon kan eller bör handla i ett visst hänseende. I de allmänna råden som berör hälsoskydd poängteras verksamhetsutövarens eget ansvar. Det görs oftast utan att det preciseras närmare vad egenkontroll kan innebära i praktiken. Exempel på sådana allmänna råd är:

- Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2004:7) om bassängbad
- Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2005:7) om höga ljudnivåer
- Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2005:15) om temperatur inomhus
- Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2006:4) om yrkesmässig hygienisk verksamhet

Annan tillsynsvägledning

Även i andra typer av publikationer från Socialstyrelsen tas egenkontroll upp.

- Informationsskriften ”Piercing och tatuering - hälsorisker samt gällande lagar och regler” (2003). Skriften beskriver bland annat att den som erbjuder yrkesmässig hygienisk behandling till allmänheten berörs av reglerna i förordningen om verksamhetsutövarens egenkontroll. Den vänder sig till verksamhetsutövare inom området och skriften beskriver också hälsorisker av piercing och tatuering och hur de kan förebyggas.
- Handboken om ”Hälsoskydd vid tillfälligt boende - hotell, vandrarhem, campingplatser m.m.” (2004). Utgångspunkten för handboken är att identifiera och kommentera de hälsorisker som kan förknippas med tillfälligt boende. Handboken vänder sig till tillsynsmyndigheten, som kan använda den för att bedöma olika typer av tillfälligt

boende. Den kan också vara en vägledning för verksamhetsutövare när det gäller deras ansvar att bedriva en verksamhet som uppfyller miljöbalkens krav på bra hälsoskydd. Branschorganisationernas samlade erfarenhet utgör ett viktigt inslag i handboken.

- Handboken "Radon i inomhusluft" (2005). I handboken beskrivs bland annat sambandet mellan radonfrågan och miljökvalitetsmål och folkhälsomål, samt hälsoeffekter av radon. Handboken är tänkt som ett hjälpmedel för tillsynsmyndigheten, och den kan också användas som en kunskapskälla för fastighetsägare.
- Broschyren "Kontrollera ljudnivån - undvik hörselskador på grund av hög musik" (2005). Broschyren vänder sig framför allt till verksamhetsutövare med arrangemang där höga ljudnivåer från musik kan förekomma. Den beskriver både vad egenkontroll är och ger konkreta exempel på innehåll i ett egenkontrollprogram för en verksamhet med höga ljudnivåer från musik.
- Handboken "Bassängbad, Hälsorisker, regler och skötsel" (2006). Handboken inriktar sig på hälsorisker för de badande vid olika badverksamheter och hur badvattnets kvalitet kan kontrolleras. Handboken ska kunna användas som underlag för tillsynsmyndighetens arbete med tillsyn och som vägledning för verksamhetsutövare när det gäller deras ansvar för att bedriva en badverksamhet som uppfyller miljöbalkens krav på ett gott hälsoskydd.
- Handboken "Yrkesmässig hygienisk verksamhet" (2006). I handboken identifieras och kommenteras de hälsorisker som kan förknippas med yrkesmässig hygienisk verksamhet. Handboken kan användas som underlag för tillsynsmyndighetens bedömning av olika typer av hygienisk verksamhet, och den kan också vara en vägledning för verksamhetsutövare när det gäller deras ansvar att bedriva en verksamhet som uppfyller miljöbalkens krav på bra hälsoskydd.

Egenkontroll inom hälsoskyddsområdet

Här ges exempel på viktiga punkter i egenkontrollen från fyra olika verksamheter inom hälsoskyddsområdet.

Exempel 1. Tillfälligt boende

- Den person som är ansvarig för verksamheten fördelar ansvaret på personalen och anger tydligt vem som ansvarar för vad.
- Ansvaret för drift och underhåll fördelas mellan en verksamhetsutövare och en eventuell fastighetsägare.
- Rutiner finns och kontroll sker av städning, tvätt och skötsel av bäddutrustning.
- Rutiner finns för fortlöpande underhåll av byggnader och inredning.
- Rutiner finns och kontroll sker av dricksvattnets kvalitet och varmvattnets temperatur.

Exempel 2. Höga ljudnivåer från musik

- Den som är ansvarig ska ha kunskap om vilken utrustning som används, riskerna med höga ljudnivåer, hur hörselskador kan undvikas och vilka riktvärden som gäller.

- Rutiner finns för att placera och ställa in ljudanläggningen så att besökarna inte utsätts för skadliga ljudnivåer.
- Rutiner finns för att använda instrument som mäter, visar och lagrar uppmätta ljudnivåer.
- Kontroll av ljudnivåerna sker genom att använda ljudnivåmätare. Mätningen görs i enlighet med standardiserade mätmetoder.

Exempel 3. Bassängbad

- Det finns en tydlig fördelning av ansvar och arbetsuppgifter.
- Rutiner finns för vilka prover som ska tas för att kontrollera vattenkvaliteten, och med vilket tidsintervall olika mätningar ska göras.
- Rutiner finns för rengöring och skötsel av badanläggningen.
- Skötselrutiner finns för renings- och desinfektionsanläggningen.

Exempel 4. Fotvård

- Rutiner finns för städning, rengöring och skötsel av lokaler och utrustning samt kontroll av åtgärderna.
- Rutiner finns för upprätthållande av en god hygien i samband med behandlingarna.
- Rutiner finns för hur man ska agera vid misstanke om smitta eller annan olägenhet för människors hälsa.
- Det finns fortlöpande och systematiska undersökningar och bedömningar av verksamhetens risker, ur hälso- och miljösynpunkt.

Övrig information om egenkontroll m.m.

Naturvårdsverkets allmänna råd och övrig information om egenkontroll

Naturvårdsverket har gett ut allmänna råd, Naturvårdsverkets allmänna råd (NFS 2001:2) om egenkontroll och en handbok om egenkontroll enligt miljöbalken, Egenkontroll, en fortlöpande process, Naturvårdsverkets Handbok 2001:3. Den är främst skriven för Naturvårdsverkets ansvarsområde men innehåller principer och grundläggande synsätt som gäller hela miljöbalkens område, vilket gör att den kan användas även inom andra områden. Handboken är skriven i samråd med andra berörda centrala myndigheter, däribland Socialstyrelsen. Även Naturvårdsverkets handbok om operativ tillsyn, Operativ tillsyn, Naturvårdsverkets Handbok 2001:4, innehåller information om egenkontroll. I den här texten om egenkontroll har vi hämtat en del generella formuleringar och förtydliganden från skriften från Naturvårdsverket. Naturvårdsverket har 2006 utgett ett Faktablad om egenkontroll för C-verksamheter. I faktabladet ges ett exempel på en metod att arbeta med egenkontroll i anmälningspliktiga verksamheter (C-verksamheter).

Egenkontroll enligt annan lagstiftning än miljöbalken

En verksamhet kan beröras av krav på egenkontroll enligt flera olika lagar, exempelvis arbetsmiljölagen, livsmedelslagen och räddningstjänstlagen. Om en verksamhetsutövare berörs av flera lagstiftningar så är det praktiskt om man samordnar arbetet med egen-

kontroll. Det är viktigt att både verksamhetsutövaren och tillsynsmyndigheten gör detta möjligt.

På *arbetsmiljöområdet* har krav på egenkontroll funnits i arbetsmiljölagen (1977:1160) i ca tio år. Det kallades tidigare för internkontroll men heter numera systematiskt arbetsmiljöarbete. Systematiskt arbetsmiljöarbete är arbetsgivarens arbete med att undersöka, genomföra och följa upp verksamheten på ett sådant sätt att ohälsa och olycksfall i arbetet förebyggs och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås, Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1, ändrad i AFS 2003:4) om systematiskt arbetsmiljöarbete. Kontroll av att systematiskt arbetsmiljöarbete tillämpas görs i samband med tillsyn. Arbetsgivarens system för egenkontroll ska inte fastställas av tillsynsmyndigheten. Arbetsmiljöverket är tillsynsmyndighet.

Inom *livsmedelsområdet* har krav på så kallad egentillsyn funnits i livsmedelslagen (1971:511) i ett tiotal år. Varje livsmedelslokal ska ha ett av tillsynsmyndigheten godkänt egenkontrollprogram. Nya EU-anpassade regler om hygien och kontroll gäller från 1 januari 2006. Kommunens miljönämnd eller motsvarande är tillsynsmyndighet.

Kraven i lagen (2003:778) om skydd mot olyckor på förebyggande brandskyddsarbete är också en slags egenkontroll. Syftet med brandskyddskontrollen är att upptäcka fel och brister i anläggningen för att förebygga skador på människor, egendom och miljö till följd av brand, Statens räddningsverks föreskrifter och allmänna råd (SRVFS 2005:9) om brandskyddskontroll. Den enskilde har det primära ansvaret för sitt eget brandskydd. Kommunens räddningsnämnd är tillsynsmyndighet.

Frivilliga miljöledningssystem

Som nämnts inför allt fler företag och organisationer frivilliga miljöledningssystem som många verksamheter ansluter sig till. Två olika internationella standarder för kvalitets- och miljöstyrning är ISO 14001 och EMAS. Det finns också andra ledningssystem bland annat för kvalitet eller information. ISO 14001 är en internationell standard för intern ledning för kvalitetssäkring av miljöarbete. EMAS (Eco Management and Audit Scheme) är EU:s frivilliga system för miljöstyrning och miljörevision som trädde i kraft 1995. Utöver det som ingår i ISO 14001 krävs det för EMAS-registrering öppenhet och redovisning. Observera att miljöledningssystem enligt ISO 14001 eller EMAS avser skyddet av miljön, medan egenkontroll enligt miljöbalken ska täcka all dess tillämpliga delar, det vill säga även hälsoskyddet. Miljö definieras enligt ISO 14001 som ”omgivning där organisationen verkar, vilket omfattar luft, vatten, mark, naturresurs, flora, fauna, människan samt samspelet mellan dessa”.

Att en verksamhet är certifierad innebär bland annat att verksamheten granskas av ett externt certifieringsorgan. Certifieringen betyder att någon intygar att vissa på förhand bestämda krav är uppfyllda. Vem som helst kan certifiera, men för trovärdighetens skull anlitas i regel ackrediterade certifieringsorgan. I Sverige ackrediterar den statliga myndigheten SWEDAC certifieringsorgan och bedriver tillsyn över dem.

Exempel på frivilliga klassificeringssystem inom hälsoskyddsområdet

I Sverige, men också internationellt, finns flera olika frivilliga system som företag eller verksamhetsutövare kan ansluta sig till. Många av dem innehåller krav både inom hälsoskyddsområdet och inom miljöområdet. Beroende på verksamhet så passar olika frivilliga system, och här nedan nämner vi några av dem.

Svanen, Nordiska Ministerrådet. Svanen är det officiella nordiska miljömärket som instiftats av Nordiska Ministerrådet. Arbetet med Svanen sköts av SIS Miljömärkning AB, ett icke-vinstdrivande bolag, på uppdrag av regering och riksdag. Svanen visar att en produkt är ett bra val för miljön. Den gröna symbolen finns inom cirka 60 olika produktgrupper, på allt från tvättmedel till möbler och hotell. Svanen kontrollerar att produkterna uppfyller vissa krav bland annat genom tester från oberoende laboratorier, intyg och kontrollbesök. Märkningen gäller oftast i tre år, därefter höjs kraven successivt och företaget måste ansöka om märket på nytt. Läs mer på <http://www.svanen.nu/>

EU-blomman, EU. Precis som de nordiska länderna gått ihop om en officiell miljömärkning (Svanen) har EU enats om ett gemensamt europeiskt miljömärke. Märket fungerar på samma sätt som Svanen. Tillverkarna ska genom tester och dokumentation visa att produkterna klarar de krav på miljö, hälsa och funktion som ställs. Kraven tas fram av nationella organisationer i EU:s medlemsländer på uppdrag av EU-kommissionen. I Sverige sköts arbetet med blomman av SIS Miljömärkning AB, ett icke-vinstdrivande bolag, på uppdrag av regering och riksdag. Mer information <http://www.blomman.nu/>

Bra Miljöval, Svenska naturskyddsföreningen. Miljömärkningen fokuserar på miljöhänsyn. Kriterierna för märkningen bygger på att hushålla med naturresurserna, att den biologiska mångfalden och människans hälsa inte får hotas och att material ska kunna återföras till naturens kretslopp, användas på nytt eller återvinnas. Producenter får ansöka om, och betala för, att använda en tidsbegränsad licens av miljömärket. Oktober 2005 var 826 olika produkter, butiker och tjänster märkta med Bra Miljöval. Kraven skärps efter hand och produkterna måste successivt utvecklas och bli mindre skadliga för miljön. Produkter och tjänster som är märkta med bra miljöval är elektricitet, transporter, kemikalier, livsmedelsbutiker, textil och papper. Läs mer på <http://www.snf.se/bmv/bmv-register/index.cfm>

Svenska turistföreningen (STF) organiserar vandrarhem i Sverige. För att vara med i STF ställs kvalitetskrav, som bland annat innebär att anläggningarna ska vara säkra och att det ska vara rent och bekvämt. Som minimistandard för vandrarhemmen ska Socialstyrelsens (upphävda) allmänna råd för hotell och pensionat m.m. följas.

Sveriges camping- & stugföretagares riksorganisation (SCR). Branschorganisation för campingplatser i Sverige. SCR har ett klassificeringssystem för campingplatser, Svenska campingstandard. Där gör SCR en bedömning av den totala standarden på campingplatsen enligt ett fastställt regelverk.

Sveriges hotell & restaurangägare (SHR). En medlemsorganisation för hotell och konferensanläggningar. Har ett klassificeringssystem för hotellens standard, där standarden granskas utifrån 130 olika kriterier. Flera kriterier omfattar hälsoskyddsfrågor, bland annat städning. Enligt SHR ska myndigheternas krav på den här typen av verksamhet alltid uppfyllas.

Miljöledningssystem och miljödiplomer i Västra Götalandsregionen. Miljölednings- eller miljöstyrningssystem är administrativa verktyg som ska ge struktur och systematisera miljöarbetet hos ett företag eller en organisation. Det omfattar bland annat utredning, målformulering, ansvarfördelning, uppföljning och förbättringar, men verktyget säger inget om hur miljöanpassat ett företag eller dess produkter eller tjänster är. Miljödiplomer är en frivillig märkning som företag som uppfyller vissa miljökriterier kan få. Det finns exempelvis miljödiplomerade hotell, butiker och fastighetsförvaltare.

Läs mer på http://www.vgregion.se/vgrtemplates/Page___12346.aspx

Om du vill läsa mer

- Miljöbalken 26 kap. 19 §
- Förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd
- Förordningen (1998:901) om verksamhetsutövarens egenkontroll
- Naturvårdsverkets allmänna råd (NFS 2001:2) om egenkontroll
- Naturvårdsverket handbok (2001:3) om egenkontroll - en fortlöpande process
- Naturvårdsverket handbok (2001:4) om operativ tillsyn

Socialstyrelsen klassificerar sin utgivning i olika dokumenttyper. Detta är *ett Meddelandeblad*. Det innebär att den innehåller information om lagar och förordningar, avgifter, beslut vid andra myndigheter, rättsfall och JO-uttalanden av principiell betydelse samt uppgifter om att projektmedel kan sökas.

Denna information (art nr 2007-1-9) kan laddas ner och beställas från Socialstyrelsens webbplats: www.socialstyrelsen.se/publicerat. Den kan även beställas från Socialstyrelsens kundtjänst, 120 88 Stockholm, fax 08-779 96 67.
